

NÜŞHA

YIL: IX
SAYI: 29
2009/II

ŞARKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF ORIENTAL STUDIES

Şerafettin Yıldız

Edip ve Şair Muhammed b. Süleymân b. Kutalmış b. Türkanşah

Musa Yıldız

Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

Betül Can

Muhammed Teymûr'un Fi'l-Kıtâr Adlı Kısa Öyküsünün
Anlatısal Metin Yönünden İncelenmesi

Rubina Şehnaz / Celal Soydan

Yeni Edebiyatta Pakistanlılık Bilinci

Erdinç Doğru

حنا مينة قاصاً

Kubilay Kolukırık

Abdülkâdir Merâgî'nin Ses Sistemi

Ibrahim Mohamed ed-Dessouki

جماليات الشعرية في قصيدة الحدائة قراءة أسلوبية

NECİB MAHFÛZ

(Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

Musa Yıldız*

Özet: Bu çalışmanın amacı, Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'u ülkemizde tanıtmak ve eserlerinden Türkçeye çevrilenlere işaret etmektir. Necîb Mahfûz, çağdaş Arap edebiyatının en meşhur yazarlarından birisidir. 1988 yılında Nobel edebiyat ödülünü almıştır. Otuz dört romanı ve on dokuz öykü koleksiyonu bulunmaktadır. Ayrıca iki diyalog türü kitabı, bir çeviri kitabı ve farklı konularda çok sayıda makalesi vardır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Necîb Mahfûz, Nobel Edebiyat Ödülü, Çağdaş Arap Edebiyatı.

Najîb Mahfûz

(His Life and His Works and His Translated Works into Turkish)

Summary: The aim of this study is to introduce Egyptian Writer Najîb Mahfûz and his translated works in Turkey as well. Najîb Mahfûz is one of the most famous writer of Contemporary Arabic Literature. He received Nobel Prize in Literature in 1988. He has thirty four novels, nineteen short story collections. Apart from these, he has two books of dialogues, a translation book and many published articles in different topics.

Keywords: Egypt, Najîb Mahfûz, Nobel Prize in Literature, Contemporary Arabic Literature.

---

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü (e-posta: ymusa@gazi.edu.tr).

NECİB MAHFÛZ (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

Giriş:

Bu çalışmanın amacı, Nobel edebiyat ödülü sahibi, Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'u ülkemizde tanıtmak ve eserlerinden Türkçeye çevrilenlere işaret etmektir. Çağdaş Arap edebiyatı denilince akla gelen ilk isimlerden birisi, 1988 yılı Nobel edebiyat ödülü sahibi Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'dur. O Arap edebiyatının Batı dünyasına açılmasında önemli rol oynamış ve yaklaşık bir asırlık hayatı boyunca edebî ürünler vermeye devam etmiştir. Eserleri aracılığıyla Arap edebiyatı Batı dünyasında yer edinmiştir.

Mısır'la tarihî bağlarımızın çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Şu anda yaşadığımız Anadolu coğrafyasına Türk milletinin gelmesi fiilî olarak 1071 yılında Malazgirt savaşıyla gerçekleşmiştir. Öte yandan Mısır'a Türklerin girmesi ise, 868 yılında Türk komutan Ahmet b. Tolun (ö.884)'la birlikte olmuştur. Yani Mısır'daki Türk varlığı Anadolu'dan yaklaşık 200 yıl kadar daha eskidir, denilebilir.

Hayatı:

Kaleme aldığı eserleriyle Mısır toplumunu dünyaya tanıtmaya çalışan Necîb Mahfûz¹ 11 Aralık 1911'de, sonraları birçok roman ve öyküsüne konu olacak orta tabakadan insanların yaşadığı Kahire'nin el-Cemâliyye semtinde doğdu². Daha sonra Kahire'nin kenar semtlerinden biri olan el-'Abbâsiyye'ye taşındı. İlk ve orta tahsilini burada tamamlayan Necîb Mahfûz, 1934 yılında Kahire Üniversitesi, Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra edebiyata yöneldi³.

Necîb Mahfûz, dünya çapında ünlü edebiyatçılardan Tolstoy, Dostoyevsky, Chekov, Maupassant, Shakespeare, İbsen, Flaubert, Sartre, Camus, Mauriac gibi yazarların eserlerini okudu ve bunlardan etkilen-di⁴. Arap dünyasında ise onun etkisinde kaldığı, düşünce yapısının ve kişiliğinin oluşumunda rol oynadığı bilinen en önemli yazarlar 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd (1889-1964)⁵ ve Tâhâ Huseyn (1889-1973)'dir⁶. Bizzat kendisi yazarlığı 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd'dan, akılcılığı ve batıyla verimli iletişim kurmayı ise Tâhâ Huseyn'den öğrendiğini söylemektedir⁷.

Daima halkı öne çıkarması ve sosyalist görüşleri ile tanınan Kıptî yazar Selâme Mûsâ (1887-1958)⁸ da, onun etkisinde kaldığı bir başka

isimdir. Necîb Mahfûz'un roman yazarlığına eski Mısır tarihini konu edinen romanlarıyla başlaması tamamen Selâme Mûsâ'nın etkisiyledir. Bu tarihî romanları; *Abesu'l-Akdâr* (1943), *Radûbis* (1943) ve *Kifâh Tibe* (1944)'dir. Daha sonra toplumcu gerçekçi roman yazmaya yönelmiştir⁹. Bu romanların en ünlüleri Mısır toplumunun bir yansıması olan Kahire'nin el-Huseyn semtindeki bir sokakta yaşanan olayları konu edinen *Zukâku'l-Midakk*¹⁰ (1947) romanı ve orta hâlli bir Mısır ailesinin üç kuşağının yaşantısını anlatan *Beyne'l-Kasrayn* (1956), *Kasru'ş-Şevk* (1957) ve *es-Sukkeriyye* (1957) romanlarından oluşan üçlemesidir.

23 Temmuz 1952 devriminden sonra, bir süre edebiyattan uzak kalan Necîb Mahfûz, 1959'da *el-Ehrâm* gazetesinde tefrikasına başladığı *Evlâdu Hâretinâ* adlı sembolik romanıyla yeniden ortaya çıkar. Bu roman başlangıçtan çağımıza kadar insanlık tarihini konu edinir. Yoğun semboller içerdiğinden, eser yayınlandığı dönemde tartışmalara konu olmuş ve hâlâ da olmaya devam etmektedir. Bir kitap olarak, ancak 1967 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Âdâb tarafından basılabilmektedir. Hakkında bu güne kadar hiç bir mahkeme kararı olmadığı hâlde, Mısır devleti sınırları içerisinde kitap olarak basılamamıştır.

Evlâdu Hâretinâ'yı *el-Liss ve'l-Kilâb* (1961)¹¹, *es-Summân ve'l-Harîf* (1962)¹², *et-Tarîk* (1964)¹³, *eş-Şehhâz* (1965)¹⁴, *Sersera Fevka'n-Nîl* (1966)¹⁵ ve *Mirâmâr* (1967)¹⁶ adlı sembolik romanları izler¹⁷. Eleştirmenler Mahfûz'un 1952 sonrasına "felsefi gerçekçilik" ya da "yeni gerçekçilik" adını vermişlerdir¹⁸. Mahfûz'un 1988 yılı Nobel Edebiyat ödülünü almasında bu sembolik romanların büyük payı vardır. Ona göre bu ödül sadece kendisinin değil, Mısır'ın, Arapların ve tüm Arap edebiyatınıdır¹⁹.

Necîb Mahfûz, 14 Ekim 1994 tarihinde Nil kenarında yaptığı bir yürüyüş sırasında bir genç tarafından bıçaklı saldırıya uğramış ve bu saldırıdan boyun bölgesine aldığı ağır darbeye kurtulmuştur. Geçirdiği bir dizi ameliyat sonrasında sağ tarafına felç vurduğundan eli kalem tutamaz duruma gelmiştir. Bu durumuna ve ilerleyen yaşına rağmen, Kahire'nin 'Acûze semtinde yaşayan Mahfûz, haftanın belirli

NECİB MAHFÛZ (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

günlerinde, çeşitli yerlerde sıkı güvenlik kontrolü altında edebiyat se-venlerle birlikte olmuştur.

19 Temmuz 2006 tarihinde yaptığı bir yürüyüş sırasında düşmesi sonucunda başından yaralanan Necîb Mahfûz²⁰, kaldırıldığı hastanede 30 Ağustos 2006 Çarşamba günü vefat etti. Cenaze namazı Mısır'ın başkenti Kahire'nin el-Raşdân Camisinde kılındı. Cenaze namazını Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantâvî kıldırdı. Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek de cenaze töreninde hazır bulundu. Arap edebiyatı alanına katkılarından dolayı kendisini rahmetle ve minnetle anıyoruz²¹.

Eserleri:

Necîb Mahfûz'un eserlerini romanları, kısa öykü koleksiyonları, diyalog türü kitabı ve çeviri türü kitabı olmak üzere dört ana başlık altında ele almak mümkündür. Ancak yeri gelmişken, eserlerinde tamamen yazı dili (el-Luġatu'l-Fushâ) kullanan Necîb Mahfûz'a yöneltilen, "Niçin sürekli olarak fushâ yazdınız?" sorusuna, onun verdiği cevabı burada belirtmek çok anlamlı olacaktır²²:

"Yazı dili bence fushâdır ve ben böyle yetiştim. Çocukluğumdan beri bu dili kullanırım. Bu konuda hiçbir taviz vermem. Düşüncelerim avamcadır; ama yazıya dökülürken, fushâ'ya döner. Bence işin doğrusu da bu, zîrâ insanlık ve kültür için tek bir dilin gerekliliğine inanırım. Bugün Avrupa Lâtince yazmayı sürdürebilseydi, kültür açısından kuşkusuz çok büyük yararı olurdu. Meselâ İngiltere'de çıkan bir kitabı herkes okuyabilirdi; ama olmadı ve şimdi çeviriye ihtiyaçları var.

Araplar, okyanustan körfeze kadar uzanan bir bölgede yaşıyor ve değişik lehçeler kullanıyor. Her biri mahallî bir dil... Eğer bu dillerden biriyle yazacak olsak birliğimizi kaybederdik. Hatta aynı ülkede bile birlik olmazdı. Araplar birbirlerini anlayabilmek için tercüman kullanmak zorunda kalırlardı; ama ortak bir dilimiz var. O da fushâ... Ben, bu dille yazıyorum."

A. Romanları:

Necîb Mahfûz roman yazmaya 1936 yılında başlamış²³ ve ilk romanı olan 'Abesu'l-Akdâr'ı 1939 yılında yayınlamıştır. 1939

yılından 1997 yılına kadar geçen sürede toplam otuz beş roman yayınlamıştır. Bu romanlarından ilk üçü konularını eski Mısır tarihinden alan tarihî romanlardır. Daha sonra sırasıyla toplumcu gerçekçi ve sembolik türde görünen romanları yayınlama sırasına göre şöyledir:

1. *'Abesu'l-Akdâr* (1939)
2. *Râdûbîs* (1943)
3. *Kifâh Tîbe* (1944)
4. *el-Kâhiretu'l-Cedîde* (1945)²⁴
5. *Hânu'l-Halîlî* (1946)²⁵
6. *Zukâku'l-Midakk* (1947)
7. *es-Serâb* (1948)
8. *Bidâye ve Nihâye* (1949)
9. *Beyne'l-Kasrayn* (1956)²⁶
10. *Kasru'ş-Şevk* (1957)²⁷
11. *es-Sukkeriyye* (1957)²⁸
12. *el-Liss ve'l-Kilâb* (1961)
13. *es-Summân ve'l-Harîf* (1962)
14. *et-Tarîk* (1964)
15. *eş-Şehhâz* (1965)
16. *Sersera fevka'n-Nîl* (1966)
17. *Mîrâmâr* (1967)
18. *Evlâdu Hâratînâ* (1967)²⁹
19. *el-Merâyâ* (1972)³⁰
20. *el-Hubbu Tahte'l-Matar* (1973)
21. *el-Kernek* (1974)³¹
22. *Hikâyât Hâratînâ* (1975)
23. *Kalbu'l-Leyl* (1975)
24. *Hadratu'l-Muhterem* (1976)
25. *Melhametu'l-Harâfîş* (1977)
26. *'Asru'l-Hubb* (1980)
27. *Efrâhu'l-Kubbe* (1981)
28. *Leyâlî Elf Leyle* (1982)³²
29. *el-Bâkî mine'z-Zemen Sâ'a* (1982)³³
30. *Rihle İbn Fattûme* (1983)

NECÎB MAHFÛZ (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

31. *el- 'Á 'iş fi 'l-Hakîka* (1985)
32. *Yevme Kutile 'z-Za 'îm* (1985)³⁴
33. *Hadîsu 's-Sabâh ve 'l-Mesâ ' (1987)*
34. *Kuştumur* (1988)

B. Kısa Öykü Koleksiyonları:

Necîb Mahfûz, kısa öykü yazmaya 1934 yılında başlamışsa³⁵ da kısa öykü yazarı olarak okuyucunun karşısına ilk kez 1938 yılında *el-Mecelletu 'l-Cedîde* dergisinde yayımladığı öyküleriyle çıkmıştır. İlk öykü koleksiyonu olan *Hemsu 'l-Cunûn*'un 1960 yılında yayımlanmasından 2004 yılına kadar geçen sürede 19 kısa öykü koleksiyonu yayımlamıştır. Bu arada beşi *Tahte 'l-Mizalle* (1969), biri *el-Cerîme* (1973) ve ikisi de *eş-Şeytân Ya 'iz* (1979) adlı öykü koleksiyonlarında yer alan, toplam 8 adet de tiyatro oyunu yazmıştır.

Necîb Mahfûz roman yazarı olarak şöhret bulmuş olmakla birlikte, modern Arap edebiyatına öykü yazarı olarak da önemli katkılarda bulunmuştur. Onun öykü koleksiyonları yayınlanmış sırasına göre şöyledir³⁶:

1. *Hemsu 'l-Cunûn* (1938)³⁷
2. *Dunyâ Allâh* (1963)³⁸
3. *Beyt Seyyi 'u 's-Sum 'a* (1965)³⁹
4. *Hammâretu 'l-Kitti 'l-Esved* (1968)
5. *Tahte 'l-Mizalle* (1969)⁴⁰
6. *Hikâye bi-lâ Bidâye ve-lâ Nihâye* (1971)⁴¹
7. *Şehru 'l- 'Asel* (1971)
8. *el-Cerîme* (1973)⁴²
9. *el-Hubbu Fevka Hedabeti 'l-Herem* (1979)⁴³
10. *eş-Şeytân Ya 'iz* (1979)⁴⁴
11. *Ra 'eytu fimâ Yerâ 'n-Nâ 'im* (1982)
12. *et-Tanzîmu 's-Sırrî* (1984)
13. *Sabâhu 'l-Verd* (1987)
14. *el-Fecru 'l-Kâzib* (1989)⁴⁵
15. *Asdâ 'u 's-Sîreti 'z-Zâtiyye* (1995)
16. *el-Karârû 'l-Ahîr* (1996)
17. *Sadâ 'n-Nisyân* (1999)

18. *Futuvvetu'l-Utûf* (2001)

19. *Ahlâmu Fetreti'n-Nekâhe* (2004)⁴⁶

C. Diyalog Türü Kitapları:

1. *Emâme'l-'Arş* (1983): Firavunlar dönemi Mısır'ından Enver Sedat dönemine kadar yaşamış yöneticilerin bir nevi hesaba çekilmesi ya da sorgulanması şeklinde hayalî diyaloglar içermektedir.

2. *Vatanî Misr* (1997): Muhammed Selmâvî'nin Necîb Mahfûz'la Mısır tarihi, mevcut durumu, yaşanan problemler ve eserleri konularında yaptığı söyleşileri içeren bir kitaptır. Kahire'de Dâru's-Şurûk yayınları arasında basılmıştır. Bu kitap, önce 1996 yılında Fransızca olarak *Mon Egypte: Dialogues avec Mohamed Salmawy (Benim Mısır'ım: Muhammed Selmâvî ile Söyleşiler)* adıyla Paris'te JC Lattès yayınları arasında çıkmıştır.

D. Çeviri Türü Kitabı:

Misru'l-Kadîme (1932): İngiliz Yazar James Baikie'nin *Ancient Egypt* (Eski Mısır, Londra 1912) adlı eski Mısır tarihini konu edinen ve 13 bölümden oluşan kitabının Arapçaya çevirisidir⁴⁷. Mahfûz'un yazarlık alanındaki ilk çalışmasıdır. Bu çevirisi Selâme Mûsâ'nın *el-Mecelletu'l-Cedîde* dergisinde bölümler hâlinde yayınlanmıştır. Bunun yanında Tâhâ Huseyn'in *el-Eyyâm* ("Günler")'ından esinlenerek kendisi de bir otobiyografi yazmaya heveslenmiştir ve *el-A'vâm* ("Yıllar") adını verdiği gençlik dönemine ait çalışmasını hiç yayınlamamıştır⁴⁸.

Sonuç:

1988 yılı Nobel edebiyat ödülüyle birlikte dünya çapında üne sahip olan Necîb Mahfûz, 94 yıl, 8 ay, 20 günlük yaklaşık bir asırlık ömründe, otuz dört roman, on dokuz kısa öykü koleksiyonu, iki diyalog türü kitap, bir çeviri kitap olmak üzere toplam elli altı eser ve yüzlerce makale kaleme almıştır. Bu çalışmada işaret edildiği kadarıyla sözkonusu eserlerinden bazıları Türkçeye çevrilmesine rağmen, bunlar yeterli sayıda değildir. Onun eserleriyle ilgili ülkemizde yapılacak çalışmalar ve eserlerinin Türkçeye çevirileri, Arap dünyası ile ülkemiz arasında bir kültür köprüsü vazifesi görecektir. Kültürel bağlarımızın eskilere dayandığı ve ilişkilerin oldukça iyi gittiği günümüzde Arap

NECİB MAHFÛZ (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)

dünyasında diğer edebiyatçıların eserlerinin Türkçeye çevrilmesi yanında, Türk yazarların eserlerinin de Arapçaya çevrilmesi, mevcut bağların daha da güçlenmesine vesile olacaktır.

¹ Türk asıllı bir aileye mensuptur. Tam adı Necib Mahfûz ‘Abdul‘azîz es-Sebilcî’dir. Bkz. Edhem Receb, “Safahât Mechûle min Hayâti Necib Mahfûz“, *el-Hilâl*, Şubat, 1970, s.96. Ona es-Sebilcî lakabı *sebil* adı verilen eski çeşmelere olan yoğun ilgisinden dolayı takılmıştır. Yine bir takım kaynaklarda tam adı, Necib Mahfûz İbrâhîm Ahmed el-Bâşâ olarak da geçer. Bkz. Kazım Ürün, *Çağdaş Mısır Romanında Necib Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*, Konya, 1997, s.38; Erol Ayyıldız, *Necib Mahfûz, Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Bursa, ts., s.1; Ona bu ad, babası tarafından Kahire’nin meşhur doğum doktoru Necib Mahfûz Paşa’nın isminden esinlenerek verilmiştir. Bkz. Gâli Şukrî, *Necib Mahfûz mine’l-Cemâliyye ilâ Nobel*, Kahire, 1988, s.11.

² es-Seyyid Ahmed Ferec, *Edeb Necib Mahfûz ve İşkâliyyetu’s-Sirâ‘ beyne’l-İslâm ve’t-Tağrib*, Mansûra 1990, s.22; Gâli Şukrî, *a.g.e.*, s.10.

³ *a.e.*, s.12.

⁴ Fu’âd Devvâre, *Necib Mahfûz mine’l-Kavmiyye ile’l-‘Âlemiyye*, Kahire 1989, s.212-214.

⁵ Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntı bilgi için bkz. Halit Zevalsiz, “Akkâd, Abbas Mahmûd”, *DİA*, II, 267-269; İbrahim Sarmış, *Bir Edebiyatçı Olarak ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd*, Konya 1993.

⁶ Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntı bilgi için bkz. Tâhâ Huseyn hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Rahmi Er, *Tâhâ Husayn ve Üç Romanı* (Du‘â’u’l-Karavân, Adîb, Şacaratu’l-Bu’s), Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü., Sos. Bil. Enst., Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara 1988; İbrahim Özay, *Bir Eleştirmen Olarak Tâhâ Husayn*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992.

⁷ İbrâhîm eş-Şeyh, *Mevâkif İctimâ’iyye ve Siyâsiyye fî Edeb Necib Mahfûz*, Kahire 1987, s.29.

⁸ Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntı bilgi için bkz. Musa Yıldız, “Selâme Mûsâ”, *DİA*, XXXVI, 347-348.

⁹ Seyyid Hâmid en-Nessâc, *Bânûrâmâ’r-Rivâyeti’l-‘Arabîyyeti’l-Hadîse*, Kahire 1980, s.49.

¹⁰ Romanın Türkçeye ilk çevirisi Güler Dikmen tarafından İngilizceden *Ara Sokak* adıyla yapılmış olup, 1977 yılında Hürriyet Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ikinci çevirisi Hasan Akay tarafından Arapça aslından *Sokaktakiler* adıyla yapılmış ve 1989 yılında İnsan Yayınları arasında çıkmıştır. Roman hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Azmi Yüksel “Necib Mahfûz’un Zukâku’l-Midakk Adlı Romanı”, *Gazi Ü.*, *Gazi Eğt. Fak. Dergisi*, C.VIII, S.1, Ankara 1992, s.283-305.

¹¹ Bu roman, Rahmi Er tarafından Eylül 1996’da *Hırsız ve Köpekler* adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiş ve Vadi Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, “Nobel Ödüllü Yazar Necib Mahfûz’un el-Liss ve’l-Kilâb Adlı Romanı”, *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.5, (2002), s.23-48.

¹² Bu roman *Kırlangıçlar ve Sonbahar* adıyla Türkçeye çevrilmiş olup, 2000 yılında Kaknüs Yayınları arasında basılmıştır; ancak çevirenin adı belirtilmemiştir.

¹³ Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un et-Tarîk Adlı Romanı”, *Gazi Ü., Gazi Eğitim Fak. Dergisi*, C.17, S.1 (1997), s.19-32.

¹⁴ Romanın Türkçeye çevirisi Erdal Alova tarafından İngilizceden yapılmış ve *Dilenci* adıyla Era Yayıncılık tarafından Mayıs 1995’de İstanbul’da basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, “Nobel Ödüllü Yazar Necîb Mahfûz’un eş-Şehhâz Adlı Romanı”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.5, (2002), s.57-68.

¹⁵ Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un Sersera Fevka’n-Nîl Adlı Romanı”, *Gazi Ü., Gazi Eğitim Fak. Dergisi*, C.18, S.3 (1998), s.99-118.

¹⁶ Roman Yüksel Peker tarafından *Miramar* adıyla John Fowles’in İngilizce çevirisinden Türkçeye tercüme edilmiş ve Ocak 1989’da Adam Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un Mirâmâr Adlı Romanı”, *Ekev Akademi Dergisi*, C.1, S.2 (Mayıs 1998), s.275-295.

¹⁷ Fu’âd Devvâre, *a.g.e.*, s.108.

¹⁸ İbrâhîm eş-Şeyh, *a.g.e.*, s.13.

¹⁹ Murat Bardakçı, “Necip Mahfuz’la Edebiyat Söyleşi”, *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, Aralık 1988, s.5.

²⁰ Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikayeleri)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi. Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992; a.mlf., *Necîb Mahfûz’un Sembolik Romanları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1998; “Nobel Ödüllü Mısırlı Yazar Necîb Mahfûz’un Ardından”, *Folklor Edebiyat Dergisi (Doğu Edebiyatları Özel Sayısı)*, S.53, 2008/1, s.209-216; Mesut Yazıcı, *Türkçe’de Necîb Mahfûz* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ank. Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1997; Kazım Ürün, *a.g.e.*; Roger Allen, “Najîb Mahfûz”, *Encyclopedia of Arabic Literature*, (Ed. Julie Scott Meisami ve diğ.), London 1998, I, 490-492; Kamel Abdalbadie al-Saadani, *A Study of the Literary Discourse in the Novels of Naguib Mahfouz: The Dynamics of Gender and Religion* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Illinois, Urbana-İllinois, 1999; Cüneyt Mehmet Şimşek, *Necîb Mahfûz ve Üç Romanının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü., Sos. Bil. Enst., Bursa 1999; Kumiko Yagi, *Naguib Mahfouz’s Socialistic Sufism: An Intellectual Journey From the Wafd to Islamic Mysticism* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Harvard University, Cambridge-Massachusetts, 2001; Yusuf Köşeli, *Necîb Mahfûz, Hayatı, Eserleri ve eş-Şehhâz "Dilenci" Adlı Romanı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ü., Sos. Bil. Enst., Erzurum 2005; Halim Öznurhan, “Kahire’nin Romancısı Necîb Mahfûz”, *Yedi İklim*, S:199, İstanbul, Ekim 2006, s.64-66; İsmail Gündüz, *Necîb Mahfûz’un Hammâratu’l-Kittî’l-Esved Adlı Eserinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Ü., Sos. Bil. Enst., Konya 2008.

²¹ Necîb Mahfûz’la Kahire’de kaldığım 1996 yılı içerisinde üç kez görüşme imkânı buldum. Bunlardan birincisi, 06 Temmuz 1996 günü Kahire’nin el-

Acûze semtindeki evinde gerçekleşmiştir. Bu görüşme sırasında, o zaman hazırlamakta olduğum *Necib Mahfûz'un Sembolik Romanları* adlı doktora tezinde incelediğim sembolik romanlarda anlayamadığım bazı yerleri sorma imkânı bulduğum bir söyleşi de yaptım. Bkz. Musa Yıldız, *Necib Mahfûz'un Sembolik Romanları*, s.269-273; ikincisi 17.09.1996 tarihinde T.C. Kahire Büyükelçiliği Eğitim Müşaviri Abdülhadi Güzel ve Kültür Müşaviri Hasan Duman'la birlikte gerçekleşmiştir. Üçüncü ve son görüşme, 11 Aralık 1996 günü akşamı el-Mukattam tepesinde bir seveninin evinde düzenlenen doğum günü partisinde olmuştur. Bu üç görüşmede de üstadın beni etkileyen en önemli yönü, çok aşırı derecede alçakgönüllü olmasıdır.

²² Murat Bardakçı, *a.g.m.*, s.6.

²³ Gâlî Şukrî, *a.g.e.*, s.63.

²⁴ Romanın Türkçeye çevirisi Halim Öznurhan tarafından Arapça aslından yapılmış ve *Savrulan Kahire* adıyla Ekim 2005'de Ankara'da Meneviş Yayınları arasında basılmıştır.

²⁵ Romanın Türkçeye çevirisi Bedrettin Aytaç tarafından Arapça aslından yapılmış ve *Hân el-Halîlî'de* adıyla 1999 yılında İstanbul'da Papirüs Yayınları arasında basılmıştır. Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Bedrettin Aytaç, "Necib Mahfûz'un Hânu'l-Halîfî Romanı Üzerine Bir İnceleme", *Gündoğan Edebiyat Dergisi*, Ankara 1997, C.V, Sayı:19, s.37-53.

²⁶ Bu roman, Işıl Alatlı tarafından Mart 2008'de *Saray Gezisi* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap yayınları arasında basılmıştır.

²⁷ Bu roman, Işıl Alatlı tarafından Haziran 2008'de *Şevk Sarayı* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap yayınları arasında basılmıştır.

²⁸ Bu roman, Işıl Alatlı tarafından Ekim 2008'de *Şeker Sokağı* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap yayınları arasında basılmıştır.

²⁹ Bu roman, Leyla Tonguç Basmacı tarafından 2008 yılında *Cebelavi Sokağının Çocukları* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Turkuvaz Kitap yayınları arasında basılmıştır.

³⁰ Bu roman, Işıl Alatlı tarafından 2010 yılında *Aynalar* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap yayınları arasında basılmıştır.

³¹ Bu roman, Leyla Tonguç Basmacı tarafından 2008 yılında *Karnak Kafe* adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve Hit Kitap yayınları arasında basılmıştır.

³² Romanın Türkçeye çevirisi A. Sait Aykut tarafından Arapça aslından yapılmış ve *Binbirinci Gecedен Sonra* adıyla 2002 yılında İstanbul'da Oğlak Yayınları arasında basılmıştır.

³³ Romanın Türkçeye çevirisi Kadir Polater tarafından Arapça aslından yapılmış ve *Nil'in Üç Çocuğu* adıyla 1992 yılında İnsan Yayınları arasında basılmıştır.

³⁴ Romanın Türkçeye çevirisi Lütfullah Göktaş tarafından Arapça aslından yapılmış ve *Başkanın Öldürüldüğü Gün* adıyla Ağaç Yayıncılık tarafından Mart 1992'de basılmıştır.

³⁵ 'Abdu'l-Muhsin Tâhâ Bedr, *Necib Mahfûz er-Ru'ye ve'l-Edât*, Kahire 1981, s.95.

³⁶ Kısa öyküleri konusunda ayrıntılı bilgi için Bkz. Musa Yıldız, *Necib Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikâyeleri)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992; Hamdi Sakkut, "Nacib

Mahfûz'un Kısa Hikâyeleri", Çev. Azmi Yüksel, A.Ü., D.T.C.F., *Doğu Dilleri Dergisi*, C.IV, Sayı:1, Ankara, 1985, 125-137; Necib Mahfûz, *Esir Üniforması*, Çev. Musa Yıldız, İstanbul 1999 (Bu kitapta, Necib Mahfûz'un kısa öykü koleksiyonlarından seçilme 12 kısa öykünün çevirileri ve çevrilen öyküler üzerine bir değerlendirme yer almaktadır.)

³⁷ Bu koleksiyonda bulunan "Bezletu'l-Esîr" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Esir Elbisesi"; Mesut Yazıcı tarafından "Esir Üniforması" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Tömer Çeviri Dergisi*, Sayı:6, Güz 95, s.96-103; aynı öykü Erdinç Doğru tarafından da "Esir Üniforması" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Çağdaş Arap Öykülerinden Seçmeler, Onuncu Günde Kaplanlar*, Ankara 2002, s.39-43; "el-Kahvetu'l-Hâliye" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Boş Kahvehane" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Tömer Çeviri Dergisi*, Yıl:4, Sayı:14, s.39-46.

³⁸ Bu koleksiyonda bulunan ve koleksiyona adı verilen "Dunyâ Allâh" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Dünya Hâli" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Merdiven Aylık Sanat Dergisi*, Sayı:2, Ekim 1997, s.31-34. Ayrıca aynı öyküyle ilgili olarak Bkz. Bedrettin Aytaç: "Necib Mahfûz'un Allah'ın Dünyası Adlı Öyküsü Üzerine Bir İnceleme" *A.Ü., D.T.C.F. Dergisi*, C. XXXIV, Sayı:1-2, Ankara 1990, s.1-3. "el-Cebbâr" adlı öykü, Erdinç Doğru ve Hakkı Suçin tarafından Arapça aslından "Zorba" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Tömer Çeviri Dergisi*, Sayı:8, Yaz 96, s.52-63. "Hanzal ve'l-Askerî" adlı öykü, Tomris Uyar tarafından "Hanzal ile Polis" adıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, Aralık 1988, s.8-10; aynı öykü, Erdinç Doğru tarafından da "Hanzal ve Polis" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Çağdaş Arap Öykülerinden Seçmeler*, s.45-54; "el-Câmi' fi'd-Derb" adlı öykü "Dar Sokaktaki Cami" adıyla Tomris Uyar tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, s.11-13; "Did Mechûl" adlı öykü, Erdinç Doğru tarafından da "Faili Meçhul" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Çağdaş Arap Öykülerinden Seçmeler*, s.55-72; "Za'belâvî" adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından aynı adla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Yedi İklim*, sayı: 197, İstanbul, Ağustos 2006, s.40-44; aynı öykü Hatice Güt tarafından aynı adla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Doğu Edebiyatı*, sayı: 5, İstanbul, İlkbahar-Yaz 2009, s.11-18.

³⁹ Bu koleksiyondaki "Sûku'l-Kantû" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Bit Pazarı" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Tömer Çeviri Dergisi*, Sayı:12, Yaz 97, s.72-75.

⁴⁰ Bu koleksiyondaki "el-Hâvî Hatafe't-Tabak" adlı öykü, Orhan Çolak tarafından "Tabağı Sihirbaz Çaldı" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Merdiven Aylık Sanat Dergisi*, Sayı:13, (Eylül 1998), s.37-39. "el-Vechu'l-Âhâr" adlı öykü, Erdinç Doğru tarafından "Öteki Yüz" adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Çağdaş Arap Öykülerinden Seçmeler*, s.81-94. Ayrıca bu koleksiyon içinde "et-Terîke", "Yumît ve Yuhî", "en-Necât", "Meşrû' li'l-Munâkaşa" ve "Muhimme" adlarında beş adet de tiyatro vardır.

⁴¹ Bu koleksiyondaki “er-Raculu’llezî fekade zâkiratehu merrateyni” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Hafızasını İki Kere Kaybeden Adam” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Doğu Edebiyatı*, sayı: 2, İstanbul, Sonbahar-Kış 2007, s.3-10.

⁴² Bu koleksiyonda “el-Mutârade” adlı bir de tiyatro vardır.

⁴³ Bu koleksiyondaki “Sâhibu’s-Sûra” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Resimdeki Kişi” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Hece Öykü*, sayı: 1, Ankara, Şubat 2004, s.22-26; *Yedi İklim*, sayı: 199, İstanbul, Ekim 2006, s.68-71; “el-Havâdisu’l-Musîra” adlı öykü Halim Öznurhan tarafından “Şaşırtıcı Olaylar” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Yedi İklim*, sayı: 187, İstanbul, Ekim 2005, s. 26-31.

⁴⁴ Bu koleksiyonda “el-Cebel” ile “eş-Şeytân Ya‘iz” adlarında iki de tiyatro vardır. Bu koleksiyondaki “Usra enâha aleyha’d-dehr” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Feleğin Sillesini Yemiş Bir Aile” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Yedi İklim*, sayı: 190-191, İstanbul, Ocak-Şubat 2006, s.31-34; “er-Risâle” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Mektup” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Eşik Cini*, sayı: 3, İstanbul, Mayıs-Haziran 2006, s.125-128; “Karâr fî dav’i’l-berk” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Şimşek Işığında Karar” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz..

⁴⁵ Bu koleksiyondaki “Nisf Yevm” adlı öykü, Musa Yıldız tarafından “Yarım Gün” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Merdiven Aylık Sanat Dergisi*, Sayı:6, Şubat 1998, s.14. “Fi’l-Medîne” adlı öykü, Musa Yıldız tarafından “Şehirde” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Dünya Edebiyatından Öyküler*, İstanbul 2002, s.364-367; “Maradu’s-Se‘âde” adlı öykü, Murat Göçer tarafından “Mutluluk Hastalığı” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Hece Öykü Dergisi*, Sayı:31, Şubat-Mart 2009, s.91-92. “el-Meydân ve’l-Makhâ” adlı öykü, Yusuf Sami Samancı tarafından “Meydan ve Kahvehane” adıyla Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Bkz. *Hece Öykü Dergisi*, Sayı:31, Şubat-Mart 2009, s.93-94.

⁴⁶ Eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.shorouk.com/naguibmahfouz/books.aspx>.

18.01.2010.

⁴⁷ Sasson Somekh, *The Changing Rhythm*, Leiden 1973, s.42; Roger Allen, *The Arabic Novel*, Newyork 1995, s.111.

⁴⁸ Azmi Yüksel, “Necib Mahfûz’un Zukâku’l-Middakk Adlı Romanı”, G. Ü., Gazi Eğt. Fak. Dergisi, Ankara 1992, Cilt 8, Sayı 1, s.4.